

- ¹¹ Дюверже М. Политические партии / Пер. с фр. – М.: Академический проект, 2002. – 560 с.
- ¹² Вебер М. Политика как призвание и профессия // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990.
- ¹² Конституційна держава та права людини й основоположні свободи: Україна та європейський досвід / Авт. кол.; М. Савчин (керівн. авт. кол.). – Ужгород: Мистецька лінія, 2008. – С. 111.
- ¹³ Див. про демократичні засади організації та діяльності політичних партій: Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем. – Львів: Триада плюс, 2004. – 528 с.; Політичні партії в демократичному суспільстві / За ред. Й. Тезінга, В. Гофмайстера. – К.: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2001. – 128 с.
- ¹⁴ Див.: Арендт Х. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і літера, 2002; Арон Р. Демократия и тоталітаризм. – М.: Текст, 1993; Бенетон Ф. Введение в политическую науку. – М.: Изд-во «Весь мир», 2002. – С.181-284.
- ¹⁵ Бодуен Ж. Вступ до політології. – С. 134-138.
- ¹⁶ Див.: Шевчук С. Судова правотворчість. Світовий досвід і перспективи в Україні. – К.: Реферат, 2007.
- ¹⁷ Чиркин В.Е. Переходное постсоциалистическое государство: содержание и форма // Государство и право. – 1997. – № 1. – С. 10.
- ¹⁸ Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: Монографія / За ред. А.І. Кудряченка. – К.: НІСД, 2007. – С. 305.

Отримано 28.10.2008

Резюме

В статье рассматривается институциональный аспект политической системы на фоне трансформации конституционного строя в Украине и в странах Центральной и Восточной Европы.

О. М. ДЕРЖАЛЮК

Олександр Миколайович Держалюк, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

РІВЕНЬ КОНТРОЛЮ ЗА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ЗАПИТІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТИВ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ)

Інститут запиту народного депутата України за своєю правовою і соціальною значимістю є важливою формою парламентського контролю і належить до активів, що носять зобов'язальний характер. Чинне законодавство зобов'язує керівників центральних і місцевих органів влади, яким адресовано запит, повідомити народного депутата України письмово про результати його розгляду, невідкладно приймати народного депутата з питань його депутатської діяльності, наділяє парламентаря правом добиватися усунення виявлених правопорушень. Депутатський запит є реакцією парламентаря на порушення законності, прав громадянина, активної вимоги до органів влади, посадових осіб усунути правопорушення. Запит – це вимога народного депутата, акт державного значення, який породжує конкретну правову дію, вимагає прийняття рішення вищими гілками влади. Важливу роль у забезпеченні ефективної реалізації порушених у запиті народного депутата проблем відіграє система контролю, що діє у Верховній Раді (ВР) України.

Порядок здійснення контрольних функцій за виконанням депутатських запитів визначено Положенням про Апарат Верховної Ради України від 31.05.2000 р. № 459 (в редакції від 14.03.2006, № 217) та Регламентом Верховної Ради (редакція від 19.09.2008 № 547-17).

Частиною 18 пункту 8 Положення за Апаратом закріплено право на забезпечення «контролю за додержанням термінів розгляду запитів народних депутатів України». Ре-

алізацію даного положення покладено на Відділ контролю Апарату ВР України, за яким закріплено право на складення посадовою особою Відділу протоколу про адміністративне правопорушення за недодержання встановлених законодавством строків надання інформації народному депутату. Звертатися до Відділу із скаргами мають право народні депутати та їх помічники-консультанти тільки у разі недодержання встановлених законодавством строків надання відповіді депутату. В усіх інших випадках у разі невдовolenня відповідями на запити народні депутати повинні особисто звертатися до правоохоронних, судових органів та органів прокуратури в установленому порядку.

Впродовж 2003 – 2007 рр. Відділ контролю Апарату ВРУ направив до суду 30 протоколів, складених на підставі скарг депутатів за невиконання їхніх запитів. Подібних скарг значно більше, але зафіксовані у них правопорушення були незначними і не вартивали судового розгляду. Контрольні повноваження Відділу закріплені в Кодексі про адміністративні правопорушення і торкаються вони головним чином своєчасного надходження відповідей на депутатські запити і звернення. Що ж торкається найголовнішого – стану виконання порушених у запитах питань, тим більше тих, якщо вони носять кримінальний характер – то все це залишається виключно у компетенції безпосереднього депутата. Тільки він вправі звертатися до правоохоронних органів, органів прокуратури із скаргою. А з 30 справ адміністративного характеру, що були направлені Відділом до суду, лише дві з них були прийняті до розгляду. Одна з них торкалася порушення строків надання письмової відповіді на запит депутата В. Л. Сівковича від 20.12.2005 р. до Миронівської РДА. Суд зобов’язав Миронівську РДА усунути дане правопорушення, що й було виконано 16.04.2006 р¹. Друга справа торкалася звернення народного депутата С. І. Слабенка 23.06.2005 р. притягнути Луцького міського голову А. Ф. Кривицького до адміністративної відповіальності за недодержання строків надання депутату інформації. Піврічна боротьба завершилася нічим. Розглянуши справу, Луцький міськрайсуд Волинської області 8 вересня 2005 р. постановив: «Провадження по справі А. Ф. Кривицького закрити за відсутністю в його діях складу адміністративного правопорушення»².

Науковці, приділяючи увагу даній проблемі, зробили справедливі висновки. На думку О. О. Майданник, «загалом стан контрольної діяльності у формі запитів не можна визнати достатньо задовільним»³. Інший дослідник О. Л. Барабаш стверджує, що «...навряд чи можна говорити про суттєве зростання цієї форми індивідуальної контрольної діяльності депутатів. Можливо, задля цього Верховній Раді варто було б, крім чіткого обліку запитів, регулярно проводити на пленарних засіданнях публічний аналіз стану їх задоволення, проводити, хоча б зрідка, оголошення, публічний розгляд і обговорення відповідей на окремі запити з найважливіших державних проблем»⁴.

Великою прихильністю користується прагнення перейняти зарубіжний досвід щодо публікації окремим виданням депутатських запитів і відповідей на них. Цілком погоджуємося, що саме оприлюднення відповідей на запити і самих запитів для широкого загалу здатне перетворити депутатський запит на дієвий засіб контролю. З цієї точки зору, вносилися пропозиції щодо внесення змін до Регламенту Верховної Ради, щоб зобов’язати розміщувати депутатські запити і відповіді на них на веб-сервері ВРУ з метою посилення контролю. Проте така ініціатива не була підтримана профільним Комітетом тому, що, на його думку, депутатський запит – це насамперед вимога народного депутата України, що оголошується на сесії вищого законодавчого органу, а не акт Верховної Ради України⁵. У цьому контексті варто навести позицію професора В. М. Шаповала, який розглядає чинну норму Конституції як радянську спадщину, а практику реалізації запитів порівнює з «формою політичного мазохізму», що пояснюється низьким рівнем реалізації запитів⁶.

Головний спеціаліст Відділу контролю ВР України В. Л. Штуль зауважила, що підготовка, направлення, контроль за виконанням депутатського запиту – це, насамперед, робота депутата та його помічників. Адже у всьому процесі: від підготовки запиту, отримання відповіді до реакції на вирішення проблем, порушених у запиті, депутат має значно більше повноважень, ніж Апарат Верховної Ради та Відділ контролю.

Беззаперечною заслугою колективу Відділу контролю є те, що усі відповіді на депутатські запити, що надходять до ВР України, ним опрацьовуються. На жаль, відповіді

вивчаються з формальної точки зору (вчасність надходження, правильність оформлення). Після цього оригінали відповідей направляються Голові ВР та депутату, автору запиту для ознайомлення. Відповіді на депутатські запити, адресовані на ім'я Голови ВР, після ознайомлення, в обов'язковому порядку повертаються до Відділу, а відповіді, адресовані депутатам, у Відділ не повертаються.

Вагомість роботи Відділу є важливою, бо жодна парламентська фракція ВР України не здійснює реєстру, зберігання, тим більше аналізу депутатських запитів, стану їхнього виконання. Практично немає контролю за ефективністю депутатських запитів, відсутня координація роботи у подібних питаннях між фракціями, що входять до коаліційної більшості, а між опозиційними фракціями це виключається. Як показує досвід, у переважної більшості депутатів, авторів запитів, активність різко знижується після отримання відповідей на запити. Пояснень цього багато, а результат один: суттєво знижується дієвість запитів. Депутати не прагнуть зберігати матеріали, які торкаються депутатських запитів та вирішення порушених у них проблем. Вони, як правило, не розглядають їх як важливе інформаційне джерело на перспективу. Звичайно, є виключення, як наприклад, депутат Ю. А. Кармазін, який зберігає в архіві усі матеріали, що вийшли за його підпісом, у тому числі й запити. У цьому велика заслуга його помічників на чолі з П. С. Бернадським. Однак, такі приклади поодинокі серед депутатів.

Здійснюючи важливу суспільно-політичну і правозахисну контролючу функцію, депутати у вири політичних подій не до кінця усвідомлюють важливість своїх же депутатських запитів. І тільки завдяки досвідченому керівництву Апарату ВР України та Відділу контролю, ця прогалина згладжується. Зберігання матеріалів із депутатськими запитами у Відділі контролю впродовж роботи ВР відповідного скликання і передача їх в установленому законом порядку до архіву після обрання нового складу парламенту є надзвичайно важливою функцією Відділу. Матеріали депутатських запитів, що зберігаються в архіві на постійній основі, складають для науковців, представників правоохоронних і слідчих органів важливу інформаційну базу з актуальних проблем сучасної України.

Прагнучи удосконалити систему контролю, керівництво Апарату ВР України під час 4-ї каденції запровадило програму контролю за депутатськими запитами з рекомендацією направляти до Комітету з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України своєрідний звіт – інформацію про проведену депутатом роботу, серед якої належне місце відводилося стану виконання депутатських запитів. Але депутати сприйняли це як спробу Апарату ВР України контролювати їхню діяльність, тому лише 2-3 відсотка депутатів звітувалася за цією формою, а переважна більшість – ні. Доцільні наміри не прижилися, оскільки депутати їх не підтримали.

Заходи по вирішенню порушених у запитах проблем головним чином належать до компетенції депутата, є індивідуальною справою, носять зобов'язальний характер для виконавців і відповідають інтересам та ідеологічним уподобанням депутата, його ставлення до запитів більше розкриває його особисте бачення проблеми, ніж приналежність до парламентської фракції. Визначення проблеми та матеріалів, що можуть скласти основу депутатських запитів чи звернень, шляхів і методів остаточного вирішення порушених у них питань є важливою справою у роботі депутата та його помічників.

Ось чому, як правило, домінують запити індивідуального характеру. Звичайно, колективний запит також є досить поширеною формою, якщо він торкається глобальних проблем (бюджетного процесу, закупівлі послуг за бюджетні кошти, покрашення соціального захисту населення, яке постраждало від аварії на ЧАЕС) або є наслідком спільніх інтересів групи депутатів у межах фракції. Виявити спільні запити депутатів між конfrontуючими фракціями не вдалося. Хоча підтримка направлення запиту та обговорення відповіді на пленарному засіданні ВР України має постійне місце серед депутатів, які належать як до правлячої коаліції, так і опозиції.

Заступник завідувача секретаріату депутатської фракції ПР у ВР України С. В. Сапун підтверджує сказане вище, що депутатський запит – це важлива форма індивідуальної діяльності депутата. Законодавчо вона не підлягає контролю, не регламентована з точки зору обов'язкового обліку, планування, бо це сприймається як обмеження права народного депутата на самостійну діяльність, яка гарантована законодавством України.

Слід відзначити, що парламент відіграє важливу роль під час прийняття на пленарному засіданні рішення про направлення депутатського запиту, обговорення відповіді на запит, якщо на цьому наполягає народний депутат, ініціатор запиту. У першому випадку потрібна згода в письмовій формі не менш як 150 депутатів (у разі направлення запиту до Президента, то 226 голосів), у другому – не менш як 90 депутатів. У другому випадку (обговорення відповіді на депутатський запит на пленарному засіданні) роль ВР видається незначною. Хоча ст. 226 Регламенту ВР України і ст. 19 Закону України «Про статус народного депутата України» передбачають таке право народних депутатів, однак вони користуються цим правом дуже рідко, практикуються лише окремі виступи депутатів на пленарних засіданнях ВР з оцінкою отриманих відповідей на їхні депутатські запити.

Крім того, така важлива форма впливу на розгляд запиту, боротьби з формальними відписками використовується поки що без повного дотримання процедури: на пленарні засідання ВР не запрошується посадові особи, до яких було звернуто запити, не проводяться обговорення відповідей, а відповідно, за їх підсумками не приймаються постанови ВР з належними висновками і оцінками.

Нинішній стан справ не дає підстав розцінювати це як самоусунення парламенту від сприяння вирішенню проблем, порушених у запитах. Задовільнення лише відповідю на депутатські запити у ВР України не означає небажання законодавчого органу вирішувати гострі суперечності, правопорушення, виявлені депутатами. Це насамперед свідчить про низький рівень контролю в системі органів виконавчої влади, неефективність виконавського рівня.

Серед народних депутатів V-го скликання тільки один з них О. В. Надоша (БЮТ) здійснив спробу через ВР України добитися вирішення порушеної проблеми у депутатському запиті, направленому до Генеральної прокуратури України 22.09.2006 р. щодо безпідставного знищення парку в центрі міста Кременчук Полтавської області⁷. Він заявив про нездоволення відповідю на поставлені в зазначеному запиті проблеми, що надійшла йому від Генеральної прокуратури (М. Я. Голомша) 25.10.2006 р. На пленарному засіданні Верховної Ради 15.12.2006 р. депутат висловив про це свою позицію і запропонував обговорити її, запросивши відповідних посадових осіб Генпрокуратури. Але під час голосування у ВР внесена пропозиція не отримала необхідної для підтримки кількості голосів (90 депутатів). Під час збору депутатських підписів О. В. Надоші вдалося з'ясувати, що деякі його колеги причетні до кременчуцької справи. Спроба заручитися підтримкою депутатського корпусу, щоб допомогти усунути порушену проблему в його депутатському запиті, привела до того, що досить енергійний молодий депутат втратив перспективу в БЮТ. На досркових виборах 30.09.2007 р. О. В. Надоша не став кандидатом у депутати від БЮТ. Перейшовши до Партиї регіонів і отримавши 183 місце у виборчому списку цієї партії, він не набув у 2007 р. мандата народного обранця.

Важливою є позиція народного депутата М. Г. Кульчинського (фракція НУ-НС), який вважає, що активна робота депутата, точніше боротьба за вирішення проблем, починається після отримання відповіді на депутатський запит, яка, на його думку, носить, як правило, формальні ознаки, і ніхто інший, окрім депутата, так не зацікавлений і не здатний довести проблему до її вирішення. На його переконання, народний депутат має достатньо важелів впливу, щоб вирішувати будь-які проблеми, аби вони не суперечили чинному законодавству. Правда, це вимагає від депутата значних зусиль, бо потрібно провести інтенсивну роботу з виконавцями, керівництвом міністерств, відомств, які мають пряме відношення до вирішення проблем. Процес їх розв'язання може тривати кілька років. Для цього депутат застосовує різні прийоми: особисті відвідання відповідних керівників міністерств і відомств, натиск на них у разі зволікання, нагадування про службову відповідальність, припущення щодо причетності до співчасті з порушниками, а то й звинувачення у цьому та погрози провести прес-конференцію і розповісти про навмисне гальмування вирішення проблеми. Зокрема, у депутатському запиті на ім'я Генпрокурора України від 15.04.2008 р. М. Кульчинський виклав факти зловживань прокурором Гадяцького району Д. М. Ходатенком, які він отримав від виборців цього району під час зустрічі з ними, і просив вжити необхідних заходів у разі їх

підтвердження. Перший заступник Генпрокурора України С. М. Винокуров поінформував М. Г. Кульчинського 06.05.2008 р. про те, що його запит розглянуто, Д. М. Ходатенку «наказом прокурора Полтавської області оголошено догану та звільнено з органів прокуратури»⁸. Депутатський запит спрацював досить ефективно.

Варто відзначити, що великий досвід депутатської діяльності М. Г. Кульчинського гармоніє з позицією не менш досвідченого у цьому плані депутата Партиї регіонів М. С. Комара. Їхні підходи практично збігаються в оцінці рівня існуючого контролю (слабкий і неефективний) за виконанням запитів, у відсутності належних механізмів їх вирішення. Об'єднуючим для депутатів М. Г. Кульчинського та М. С. Комара стало й те, що під час реалізації депутатських запитів їхні цілі схожі: прагнуть не до кількості проголошених депутатських запитів, а добиваються їх ефективного вирішення, працюють на кінцевий результат.

Завдяки поєднанню сумлінної праці депутатів на своїх виборців та працівників Апарату ВР України, парламент постійно удосконалює систему контролю за виконанням депутатських запитів, прагне підвищувати контрольні функції, відповідальність за їх невиконання. Свідченням тому є Пам'ятка щодо порядку роботи з депутатськими запитами і зверненнями, розроблена 25.06.2003 р. Відділом контролю Апарату ВРУ⁹, в якій викладено практичні рекомендації щодо роботи на законодавчому рівні з депутатськими запитами і зверненнями. Наголошуvalося, що відповідно до чинного законодавства коло питань, які можуть порушуватися в депутатських запитах, не обмежується; терміни розгляду депутатського запиту, починаючи від Президента України і закінчуючи окремими установами і організаціями, до яких звернуто запит, однаковий: у письмовій формі про результат розгляду запиту у 15-денний строк з дня його одержання або в інший строк, який не повинен перевищувати одного місяця після одержання запиту.

З метою посилення контролю, Верховна Рада України 11.07.2003 р. внесла до п. 19 ст. 188 Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» дополнення про те, що «невиконання законних вимог народного депутата» або недодержання встановлених законодавством строків надання інформації народному депутату України «тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від 10 до 25 неоподатковуваних мініумів доходів громадян». Відповідно, п. 1 ч. 1 ст. 255 цього Закону додовано положенням, що виконання цих функцій покладено на Відділ контролю Апарату ВР України, а Розпорядженням Керівника Апарату ВРУ від 09.10.2003 р. № 3053 обов'язки на складення протоколу про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 188¹⁹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (недодержання встановлених законодавством строків надання інформації народному депутату України), покладено на відповідальних працівників Відділу контролю Апарату ВР України, які займають посаду не нижче головного консультанта. У Розпорядженні наголошуvalося, що протокол про адміністративне правопорушення складається уповноваженою на те посадовою особою – працівником Відділу контролю Апарату ВР України – у разі безпосереднього виявлення ним недодержання встановлених законодавством строків надання інформації народному депутату України, а також за зверненням народного депутата або його помічників. Протокол складається відповідно до вимог ст. 256 Кодексу України про адміністративні правопорушення і надсилається до відповідного суду за місцем вчинення правопорушення, якщо інше не передбачено законом¹⁰.

На жаль, навіть передбачені в законодавстві засоби впливу і стягнення за порушення порядку реагування на депутатські запити використовуються неефективно. Не виконується чинна правова норма – штрафування, як це передбачено у Законі України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» від 11.07.2003 р. № 1128-ІУ, від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мініумів доходів громадян тих керівників, які не додержуються встановлених законодавством строків надання інформації народному депутату.

Практично не діє важіль впливу народного депутата на виконавців депутатських запитів і звернень, а саме його права, передбачені у п. 1 ст. 351 Кримінального кодексу України, де зазначено, що невиконання службовою особою законних вимог народних депутатів України, створення штучних перешкод у їх роботі, надання їм завідомо

неправдивої інформації «карається штрафом від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років».

Це саме торкається й важливої ст. 382 п. 1 Кримінального кодексу України, що в разі невиконання судового рішення, а саме: в разі умисного невиконання службовою особою вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню, винна особа карається штрафом у розмірі від п'ятисот до однієї тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обійтися певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років¹¹.

На думку багатьох депутатів, покараннями лише штрафами за невиконання запитів, як і за невиконання судових рішень (ст. 188¹⁹ Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 382 Кримінального кодексу України), проблеми не вирішили. Важаємо, що слушними є пропозиції, внесені 12.12.2007 р. № 1194 на розгляд ВР України депутатом Ю. Р. Мірошниченком щодо змін до Кримінального кодексу України про покарання за невиконання судових рішень замість штрафів позбавленням волі на строк від одного до трьох років. Вони хоч і зважують діапазон покарання і зводять його до безальтернативності, все ж заслуговують на увагу, бо служать покращенню виконавської дисципліни, у т.ч. її щодо депутатських запитів¹².

Отже, нормативні акти ВР України внутрішнього користування забезпечують контроль з боку Апарату та Відділу контролю ВР України головним чином за формальними ознаками (дотримання термінів із відповідю, рівень її підписання, правильність оформлення адресатів відповіді). Повноваження Відділу контролю ВР України зводяться до збору кореспонденції, що надходить на депутатські запити, ведення їх статистичного обліку, опрацювання інформації за кількісними показниками, збереження запитів та передача їх до архіву. Контролюючі дії Відділу контролю допускаються тільки у разі порушення терміну відповіді на запит і вмотивованої скарги депутата. Усі інші без виключення порушення, зазначені у запиті, належать до повноважень самого депутата. Тільки він може звертатися до слідчих органів, прокуратури, правоохоронних і контролюючих фінансових органів з вимогою провести розслідування, вжити заходів і повідомити про результати. Ось чому депутат є ключовою дієвою особою у всьому процесі реалізації депутатських запитів.

Знижує рівень контролю обмеження дій запитів народних депутатів, як це випливає з відповідних положень Конституції України та Закону України «Про статус народного депутата України». Обмеження та уточнення порядку їх застосування неодноразово роз'яснювалися Конституційним Судом України (КСУ). Після внесення змін до законодавства та рішень КСУ впродовж 1999-2007 рр. можливості застосування запитів як форми парламентського контролю щодо діяльності ряду ключових органів державної, судової влади (органів прокуратури, судових та слідчих органів, СБУ, Національного банку, Президента України) постійно звужувалися.

На наш погляд, необхідно, по-перше, удосконалити контролюючі повноваження депутатів відповідно до Закону «Про статус народного депутата України», що торкаються практичного виконання депутатських запитів.

По друге, у Регламенті Верховної Ради слід було б запровадити уніфіковані вимоги до форми запитів: врегулювати процедуру їх реєстрації (складання реєстру запитів і звернень) та доводити її до відома адресатів; конкретизувати процедуру обговорення відповідей на запити, визначити види рішень, які можуть прийматися за результатами відповідей на запити.

По-третє, значно підвищило б дієвість парламентського контролю, якби ВР України за підсумками обговорення приймала постанови, в яких давалася б справедлива оцінка відповідям на депутатські запити, і вони носили б зобов'язальний характер для відповідачів і виконавців.

По-четверте, враховуючи поширеність у багатьох зарубіжних країнах практики офіційного оприлюднення депутатських запитів та відповідей на них, її варто було б застосувати в Україні.

Отже, на наше переконання, критичний аналіз причин нинішнього невисокого виконавського рівня депутатських запитів, а також удосконалення законодавства у сфері контролюючих функцій і механізмів щодо депутатських запитів дозволило б підвищити їхню ефективності.

¹ Протокол Відділу контролю Апарату Верховної Ради України. Справа депутата В. Л. Сівковича від 03.05.2006 р.

² Там само. Справа депутата С. І. Слабенка від 23.06.2005 р.

³ Майданник О. О. Парламентський контроль в Україні. – К., 2004. – С. 208.

⁴ Барабаш О. Л. Контрольна діяльність парламенту України, 1994 – 1996 роки: поступ очевидний, але процес має розвиватися // Голос громадянина. – 1996. – № 4. – С. 55.

⁵ Засідання Комітету з питань регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності ВРУ 5 жовтня 2005 року <http://reglament.rada.gov.ua>; проект Постанови ВРУ «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України», внесений народним депутатом України Лебедівським В. А. (реєстр № 7817 від 14.07.2005 р.).

⁶ Трофімова Н. Форма «політичного мазохізму» або про ефективність депутатських запитів:(Проблема ефективності депутатських запитів) // Газета «День». – 2005. – 17 листопада. – С. 2.

⁷ Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. Депутатські запити. Запит Надоші О.В. http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/wcard43D?sklikannja=6&kodtip=7&rejim=1&K...

⁸ Відділ контролю Апарату ВР України. Депутатський запит народного депутата М. Г. Кульчинського від 15.04.2008 № 04-26/13-32(К). Відповідь Генпрокуратури України на цей запит від 06.04.2008 №11/1-30301-08.

⁹ Поточний архів СКМ України. Доручення Міністра КМ України від 27.06.2003 р., № 38146.

¹⁰ Розпорядження Керівника Апарату ВР України від 09.10.2003 № 3053.

¹¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.

¹² Проект Закону України «Про внесення змін до статті 382 Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення), внесений народним депутатом України Ю. Р. Мірошниченком. Сектор реєстрації законопроектів у ВР України. № 1194 від 12.12.2007.

Отримано 29.01.2009

Резюме

В статье исследуются способы контроля за выполнением запросов народных депутатов Украины, которые применяются аппаратом Верховной Рады. Предлагаются пути повышения эффективности контроля за реализацией проблем, поднятых в депутатских запросах.

О. О. КУЛІНІЧ

**Ольга Олександрівна Кулініч, аспірантка
Запорізького національного університету**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА ОСВІТУ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

В сучасну епоху розвитку і функціонування так званого інформаційного суспільства освіта, яку можливо розглядати як інституційований процес передачі та засвоєння інформації – основного чинника інформаційних відносин, відіграє важливу роль, зокрема, в підготовці та включені індивіда в життєдіяльність соціуму, є запорукою його успішної самореалізації. Зважаючи на те, що інтелектуальний рівень суспільства визначається в тому числі й сумарним рівнем розвитку кожного його члена, освіта є однією з